

Dr hab. Andrzej Niesporek, profesor UŚ

Instytut Socjologii

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Recenzja

Marta Zin-Sędek

**O kulturach picia alkoholu i ich kontekstach w pokoleniu
baby boomers**

W recenzowanej rozprawie doktorskiej Autorka podejmuje ważny poznawczo problem badawczy. Analizowana w pracy problematyka ma także dużą wagę społeczną. Mimo dostępności wielu badań i obszernej literatury przedmiotu dotyczącej problematyki alkoholowej, prezentowane w rozprawie doktorskiej analizy porządkują i poszerzają wiedzę w tym zakresie.

Pozytywnie oceniam strukturę pracy oraz podział treści. Rozprawa składa się z wprowadzenia, siedmiu rozdziałów oraz zakończenia. W całości pracy w sposób klarowny Autorka wyodrębniła część teoretyczną, rozdział metodologiczny oraz część analityczną. Część teoretyczna obejmująca pierwsze cztery rozdziały rozprawy, zawiera dobrze dobraną i istotną w kontekście problematyki badawczej treść. Stanowi wyraz konceptualizacji i właściwy punkt wyjścia dla operacjonalizacji badań.

Pierwszy rozdział recenzowanej rozprawy doktorskiej jest poświęcony teoriom stylów życia i ich związkom z praktykami picia alkoholu. Rozdział jest interesująco napisany, dobry merytorycznie i opracowany w oparciu o na ogół dobrze dobraną literaturę przedmiotu. Na pozytywną ocenę zasługuje rzetelne omówienie dorobku „polskiej szkoły badań nad stylami życia”. Ważnym elementem analizy stylów życia

jest ich związek z różnie określaną strukturą społeczną. Ta część rozdziału jest w moim przekonaniu opracowana najsłabiej. Ma to zresztą, jak sadzę, związek z trudnościami jakie odnajdujemy w teoretycznych sporach wokół tej problematyki. Autorka przywołuje w tym kontekście tekst P. Bourdieu. Pogłębiona refleksja nad jego propozycją teoretyczną, mogłaby – jak sądzę – wzbogacić perspektywę analizy proponowaną przez Autorke. Ważnym dla całokształtu badań jest także zaproponowana w rozdziale analiza związków konsumpcji alkoholu z różnorodnością stylów życia.

Rozdział drugi recenzowanej rozprawy zawiera przegląd teorii i badań dotyczących kultury picia alkoholu. Na tle historycznej prezentacji problematyki miejsca alkoholu w kulturze, Autorka bardzo szczegółowo omawia definicje i typologie pojęcia kultury picia alkoholu. Ważną częścią rozdziału jest analiza polskich typologii picia alkoholu. Uważam, że tę część rozdziału można by poszerzyć uwzględniając bogata w tym zakresie literaturę przedmiotu.

W trzecim rozdziale Autorka przedstawia doświadczenia życiowe pokolenia baby boomers. Rozdział jest obszerny i zawiera, w znacznym stopniu kluczową dla całości badań, analizę teoretycznych ujęć pojęcia pokolenia. Autorka ma świadomość trudności w posługiwaniu się tym pojęciem. Przyjmuje szeroka definicje pokolenia w postaci zbioru osób o zbliżonych doświadczeniach historycznych, znajdujących się na podobnym etapie cyklu życia (s. 50). Omawia trudności związane nie tylko z samym definiowaniem pojęcia, ale przede wszystkim z wewnętrznym zróżnicowaniem doświadczeń członków pokolenia. Szczególnie w kontekście zróżnicowania struktury klasowej oraz – co ważne w wypadku pokolenia baby boomers – doświadczeń życiowych związanych ze znaczącymi zmianami społeczno-kulturowymi. Autorka przyjmuje, obecny w literaturze przedmiotu, podział tego pokolenia na dwie kohorty (urodzonych w latach 1946-1954 oraz 1955-1964). Rzecz w tym, iż osoby urodzone w tych dwóch okresach, doświadczały ważnych i analizowanych przez Autorke, wydarzeń historycznych w różnych okresach swojego własnego cyklu życia. Uznanie, iż pokolenie baby boomers w całości doświadczało młodości w okresie PRL-u, dorosłości w okresie transformacji i starości współcześnie jest jednak pewnym uproszczeniem. Na przykład szeroko rozumiane doświadczenie transformacji ustrojowej przez czterdziestopięciolatków i dwudziestopięciolatków – należących do tego pokolenia – nie jest tożsame. Zastrzeżenia budzi także opis struktury klasowej społeczeństwa

czasów PRL-u. Jest bardzo powierzchowny, a czasami zawiera trudne do akceptacji stwierdzenia. Jak na przykład przekonanie o braku możliwości realizacji przez klasę robotniczą nawet najbardziej niezbędnych potrzeb (s. 57), który był przyczyną angażowania się klasy robotniczej w aktywność opozycyjną. Zarówno sytuacja klasy robotniczej była zróżnicowana w różnych okresach trwania PRL-u, jak i bardziej złożone były także przyczyny jej oporu wobec komunistycznej władzy.

Podsumowaniem rozdziału jest przywołany za Jerzym Eislerem opis postaw pokolenia osób socjalizowanych w czasach PRL-u. Jest on niestety pewnym uproszczeniem. Warto więc krytycznie spojrzeć na tę propozycję także w kontekście interpretacji wyników własnych badań.

Rozdział czwarty dotyczy różnych aspektów obecności alkoholu w życiu społecznym od czasów PRL-u do współczesności. Autorka analizuje rolę alkoholu w życiu społecznym, a także meandry polityki alkoholowej w wymienionym okresie. Szczególnie wartościowym – także w perspektywie interpretacji badań własnych – jest, obecna w tym rozdziale, analiza badań problemów alkoholowych pokolenia baby boomers. Swoisty „alkoholowy portret pokolenia baby boomers”. Autorka odwołuje się do dobrze dobranej literatury przedmiotu. Uwzględnia istotne i wartościowe w tym względzie badania.

Kolejny rozdział jest rozdziałem metodologicznym. Zawiera operacjonalizację podstawowych pojęć. Autorka proponuje model teoretyczny ukazujący wzajemny związek kluczowych dla badania pojęć: stylu życia, kultury picia alkoholu oraz wzoru picia alkoholu. „Dla prowadzonych przeze mnie badań istotne było założenie, że kultura picia alkoholu jest powiązana ze stylem życia, jest jego ważnym elementem. Ponadto w przypadku osób nadużywających alkoholu, uznaję – pisze Autorka – że kultura picia alkoholu może stać się tego stylu życia wyznacznikiem” (104). Główne pytanie badawcze brzmi – jak wygląda picie alkoholu przez osoby starsze z pokolenia baby boomers? Badanie koncentruje się więc na wzorach i kulturze picia oraz przekonaniach na temat alkoholu tej grupy badanych oraz ich porównania z innymi grupami wiekowymi. Autorka sformułowała także siedem hipotez badawczych. Rozdział zawiera więc wszystkie istotne elementy projektu badań własnych.

Nie mam zastrzeżeń do sposobu doboru próby badawczej oraz przyjętych zasad prowadzenia badań.

Ostatnie dwa rozdziały rozprawy doktorskiej zawierają prezentację i analizę wyników badań własnych. Rozdział szósty obejmuje analizę porównawczą zachowań związanych ze spożyciem alkoholu między pokoleniem baby boomers a pokoleniami młodszymi. Z kolei rozdział siódmy zawiera szczegółową analizę wzorów i kultur picia alkoholu oraz stylów życia samego pokolenia baby boomers. Bardzo pozytywnie oceniam sposób prezentacji wyników badań. Dotyczy to zarówno konstrukcji wykresów, jak i przywoływanych testów statystycznych.

Zakończenie rozprawy doktorskiej zawiera podsumowanie wyników badań oraz prezentację wyników testowania hipotez. Najważniejszym wnioskiem – zdaniem Autorki pracy – wynikającym z realizowanych badań, jest przekonanie o tym, iż picie alkoholu przez osoby starsze w dużej mierze określone jest przez wiek oraz związane z nim uwarunkowania zdrowotne. Autorka uważa więc, iż należy przekroczyć perspektywę socjologii kultury, uwzględniając kwestie zdrowotne, czy analizować problematykę alkoholową w szerszym kontekście społecznym. Pozytywnie oceniam więc samoświadomość trudności i wyzwań związanych z badaniem problematyki alkoholowej.

Recenzowaną rozprawę doktorską oceniam pozytywnie. Do silnych stron pracy zaliczam ważną społecznie problematykę badawczą, a także na ogół dobrze merytorycznie opracowaną część teoretyczną. Sposób analizy kluczowych dla projektu badawczego pojęć i teorii jest rzetelny i – co ważne – podporządkowany konstrukcji modelu teoretycznego. Pozytywnie oceniam więc operacjonalizację kluczowych dla badania pojęć teoretycznych, mimo pewnych problemów dotyczących rozumienia struktury społecznej i jej związków ze sposobem określania pokolenia. Mocną stroną pracy jest sposób doboru próby badawczej oraz przyjęte zasady realizacji badań. Pozytywnie oceniam także statystyczną i merytoryczną analizę wyników badań własnych.

Słabszą stroną rozprawy jest analiza związków pokolenia i struktury społecznej, szczególnie w wymiarze teoretycznym, w mniejszym stopniu, badawczym. Zdarza się także, że Autorka cytuje klasyczne teksty z „drugiej ręki”. Myślę, że w takiej pracy jak rozprawa doktorska, można jednak wymagać odnoszenia się bezpośrednio do kluczowych dla pracy tekstów.

Rozprawa mgr Marty Zin-Sędek „O kulturach picia alkoholu i ich kontekstach w pokoleniu baby boomers” odpowiada warunkom określonym w artykule 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dziennik Ustaw z 2017 roku, pozycja 1789) w związku z artykułem 179 ustęp 2 i 3 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku. Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dziennik Ustaw z 2018 roku pozycja 1669).

Auzj. K. J. o. l.